

Борис А. Ђорем¹

Универзитет у Источном Сарајеву

Филозофски факултет Пале

Катедра за србистику

Докторске академске студије

<https://orcid.org/00009-0000-5341-5638>

ПОЕТСКИ ДИЈАЛОГ ЖАРКА Б. ВЕЉКОВИЋА СА ПРВИМ (ПОЗНАТИМ) РЕНЕСАНСНИМ СТИХОВИМА ДУБРОВАЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

У раду представљамо поетичке одлике поетске збирке *Верси дубровачки у славу*, Жарка Б. Вељковића, по струци класичног филолога, а по вокацији мисаоног пјесника, те културно-друштвене *особености* у *йодџекстиу* дјела. Књига је изашла у 2021, години навршавања шест вјекова од настанка првих познатих ћириличних стихова дубровачке књижевности српског језичког подручја (на народном језику), те је и *йоеџски дијалої* с тим стиховима. Збирка *Верси дубровачки у славу* је једино дјело, било критичко-научно било умјетничко, изашло у години *јубилеја*, те је на њега и примарно *реферисано*, а уз то је и најобухватнији и најобимнији *йоеџски дијалої* са стиховима из 1421. године. Зарад што бољег *разумијевања* и ренесансних и Вељковићевих стихова, назначујемо поетичке, културне и друштвене одлике ренесансе, са којима *самјеравамо* сродне одлике стихова из 1421, које, највише аналитичко-синтетички, доводимо у однос и с *нашим добом* и са поезијом из *Верса дубровачких у славу*. Служићемо се и *сџваралачком биоџрафијом* савременог српског аутора, те прегледом *најзнаковиџије* лексике коришћене у овдје *йредсџављеном* дјелу, инсистирајући и на једном и на другом *сеїменџу* – што чинимо најприје да што цјеловитије истакнемо важније поетичке одлике *Верса...*, увезане са културно-друштвенима, те, даље, да укажемо на *моїућу усїјелосџ* ауторове идеје да, *крећући се* и кроз *канонску метричку форму* и кроз *мјешавину архаичне* и савремене лексике, ипак, уз одлике *личне йоеџике*, што више нагласи и *исџински дух* и стварни *иденџиџиџеџски кључ* дубровачке поезије, посебно ренесансне: национално и језички доминантно српске, конфесионално примарно римокатоличке, *кулџурно* окренуте *класици* и италијанској ренесанси, а, наспрам тих *асїекаџа*, друштвено-културно-политички засебне, самосвојне.

Кључне ријечи: *Верси дубровачки у славу*, савремена српска поезија, поетски дијалог, дубровачка књижевност, Жарко Б. Вељковић, културна историја

Године 1421, у културно-књижевно-друштвеном раздобљу ренесансе, настали су *йрви сачувани* (за сада *йознаџи*), ћирилицом писани, стихови дубровачке књижевности српског, лексички *архаичної*, те умногоме *романизованої*, али српског, језика. Ренесанса по себи – а нарочито у њеној колијевци, *данашњој Италији*, простору на који су се *ослањали* и на који су се *уїледали* и *џадашњи* Дубровчани – јесте период развоја трговине, банкарства, занатства, архитектуре, али и *йроцва-*

ѿа многих умјетности и културе уопште, уз више *осврѿања* према антици неголи у средњем вијеку (што није био случај само са Италијанима и са Дубровчанима), као и напретка у наукама, у којима је и долазило до многих важних открића. Тада су људи од пера, културе, науке, махом школовани у Италијана, често били и поли-хистори, тако да се дешавало да исти човјек *осѿави ѿраја* у низу разнородних дисциплина. Није необично ни то што је – насупрот хуманизму, покрету у оквиру ког се *ѿражила* комуникација на латинском – народни језик постао језик ренесансних књига и школа, а самим тим су и дјела Дантеа Алигијерија и Франческа Петрарке на (њиховом) народном језику (п)остала популарнија него оно што су написали на латинском.

Народни језик Дубровчана, *ономад* Срба католика, јесте српски језик, скоро чиста штокавштина, поријеклом махом из херцеговачког *залеђа*, одакле су многи Дубровчани *сѿарином* (MILOSAVLJEVIĆ 2020: 84), али умногоме и са *ѿримјесама* чакавштине потекле од мање бројног сусједства са *осѿрвља*,² као и са романским и далматороманским утицајима, што од школовања, што од *уѿицаја* оних Дубровчана који су поријеклом (били) Италијани. Старе *Раѿужане* као цјелину красише: вјера скоро у потпуности римокатоличка; надаље, слободан и слободарски дух, републикански, те независан од спољних утицаја, што је трајало до Наполеоновог освајања 1806. године, као и потоњег аустријског заузимања Дубровника; затим (већински развијена) *свијест* о већински српском поријеклу (ISTO: 83–95); као и културно-духовно-морално уздизање захваљујући класичним утицајима *ѿровученима* кроз *сиѿио* италијанско-ренесанснога образовања, које је и било „у основи (...) укупног духовног живота и понашања Дубровчана” (ISTO: 90). Уз изражену *самосвијест* већине писаца и службених аката и умјетничке књижевности (ARSIĆ 2021: 6), као назив *народноја* језика *ондашњих* становника спомињао се *срѿски језик*, тј. *lingua serviana* (в.: KOSTIĆ 1975: 15–38; (MAROJEVIĆ 2013: 32).³ Ћирилица, којом су *даѿи* и први (познати) дубровачки ренесансни стихови, *ѿада* се назива и сматра *срѿским ѿисмом* (ARSIĆ 2021: 6, 7, 8).

О српскоме карактеру дубровачке књижевности, односно језика – што врло јасно потенцирају србисти – писали су, рецимо, и сљедећи филолози: Вук Стефановић Караѿић у тексту „Срби сви и свуда” (VUK 2002²: 129, 131, 132, 142); Петар Милосављевић у раду „Обнова свести о српској језичкој заједници” (ISTO 2013), те у књизи *Србисѿиика и дубровачка књижевност* (ISTO 2020 – а нарочито на стр.: 8, 21, 22, 26, 27, 30, 31, 32, 33, 37, 38, 39, 40, 55, 58, 65, 68, 69, 72, 76–100, 103, 108, 109–120, 122, 124, 125, 128, 129, 130, 141, 142, 143, 144, 146, 148, 149, 150–172, 174, 182, 184, 185, 186, 187, 190, 191, 210–214, 219–225, 230, 244, 245, 255, 256, 258, 274, 275, 276, 277, 281, 285, 294, 295, 296); Јеремија Митровић у књизи *Срѿсѿво Дубровника* (в.: MILOSAVLJEVIĆ 2020: 69); Лујо Бакотић у књизи *Срби у Далмацији* (в.: 2 Чакавштина, притом, кроз 15. и 16. вијек већ и не утиче на језик дубровачке поезије толико колико је то у ранијем раздобљу био случај, а од 16. вијека је ова поезија писана, искључиво, штокавштином. 3 Уосталом, „употреба израза *срѿски језик* у латински писаним документима, и то управо у службеним списима којим се именује говор Дубровчана, стварни је показатељ објективне етничке припадности словенског становништва Дубровачке Републике. Сам назив *срѿски језик* је творбени синоним за синтагму 'језик Срба' (у старијим периодима развоја словенских језика придеви са овим суфиксом су имали живу граматичку функцију, тј. нису били подвргнути чак ни делимичној лексикализацији; поред тога, *срѿски језик* је значио и 'српски народ')” (MAROJEVIĆ 2013: 33).

MILOSAVLJEVIĆ 2020: 80); Јован Суботић у *Цвећнику српске словесности*, из 1853. године (в. подјелу у: MILOSAVLJEVIĆ 2020: 32, 33, 124); Лазо М. Костић у студији *Насилно присвајање дубровачке културе* (KOSTIĆ 1975); Мирослав Пантић у појединим текстовима, рефератима и интервјуима (в. цитате код: MILOSAVLJEVIĆ 2020: 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150–172); Радослав М. Грујић у тексту „Српски језик и српско писмо” (GRUJIĆ R. 2002: 409–411, 418, 429), Ирена Арсић у уводу пјесничке збирке *Верси дубровачки у славу Жарка Вељковића* (ARSIĆ 2021) и Анђелко Заблаћански у поговору за ову књигу (ZABLAĆANSKI 2021); Злата Бојовић на појединим страницама *Историје дубровачке књижевности* (BOJOVIĆ 2015²: 8–14, 17, 71, 72, 84), Јован Деретић у интегралној *Историји српске књижевности* (DERETIĆ 2007⁴: 261–264, 270), Павле Поповић у *Прејледу српске књижевности* (детаљније в. код: MILOSAVLJEVIĆ 2020: 25–27, 39–40, 51, 53, 59–60, 64, 68, 70, 76–78, 81–82, 100, 105, 110, 111, 112, 113, 127, 128, 166, 167, 169, 177, 191, 202); Милош Ковачевић у раду „Деретићеве дилеме око статуса дубровачке књижевности” (KOVAČEVIĆ 2015a) и у уводу рада „Аустроугарске забране српског језика и ћирилице” (KOVAČEVIĆ 2015b: 245); Жељко Грујић у културноисторијско-политичкој студији „Вијек и по српског политичког мазохизма” (рецимо, в.: GRUJIĆ Ž. 2023: 105–119, 663 – 681); Радмило Маројевић у раду „Српски језик, писмо и народност у културно-историјском и лингвистичком контексту” (MAROJEVIĆ 2013: 32, 33), итд.

Надаље, да се вратимо главној теми рада: горе споменути *йјеснички зайис* из 1421. године, настао у *освићу* ренесансе, вјероватно није био први, али је (п) остао први сачувани *йоейски зайис* у дубровачкој књижевности. У поезији тог географског простора тешко да је могао наједном *изникнути* тако чврст метрички оквир (BOJOVIĆ 2015²: 72), у виду двоструко римованих дванаестераца, а такав дванаестерац је канонски облик дубровачке поезије. Дакле, овај *йоейски зайис* јесте и „сведочанство (...) да је већ почетком XV века ренесансна поезија у Дубровнику не само постојала већ била и веома развијена” (ISTO: 110).

Пошто смо истакли историјске и културноисторијске околности, посебно из времена настанка *зайиса* – вратимо се њему самоме. Након тога се и можемо *осврнути* на *дијало* овога *йексџа* са *нашим* добом. Ти стихови гласе овако:

„Сада сам остављен срид морске пучине, / валовју моћно биен; дажд дојде с висине. / Кад дојдох на копно, мних да сам...” (наведено према: VELJKOVIĆ 2021: 10).

Дата су, на штокавштини, са *йримјесама* чакавштине – што због *језичких уиџицаја* (ренесансне) *средине*, што због воље *йјесника* да не *одсџуџи* од метричкога *калуџа* – два (пот)пуна двоструко римована дванаестерца, те окрњени трећи стих, ком недостаје пола другог полустиха. Недостаје и *сазнање* шта је *лирски субјекат* помислио након што се упркос многим невољама и мукама избавио из валова, те доспио на копно – па је ова *окрњеност* и означена са три тачке. Због незавршености трећег стиха, никада нећемо сазнати ни то да ли би се, рецимо, остало само на овом једном катрену. Вјероватно, пак, нећемо сазнати ни шта је аутора *окрњених* стихова омело у надахнућу (KLJAJIĆ 2023: 219, 220), а ни зашто се којом другом приликом није враћао пјесничкоме стваралаштву.

Да би уобичајена метричка схема била употпуњена – *йоейском зайису*, уз одсуство другог дијела трећег стиха – недостаје барем још један дванаестерачки

стих ком би се прва половина римовала са петим полустихом („мних да сам”), а завршни полустих *крњегѣа* катрена са ненаписаним крајем трећег стиха. У једном *слободнијем* преводу на савремени језик, ког ћемо се ускоро подсетити, цитирани стихови могу се представити и овако:

„Сад сам (ево) остављен (сам) посред морске пучине, / таласима дијен баш; (а) и киша (на све то) пристиже с (небеских) висина. / Кад (напослетку) стигох на копно, помислих да сам...”

Одговор на питање *шта је имело аутора* тек би се донекле могао дати. У литератури се обично наводи да је стихове, као трајно културноисторијско и поетско свједочанство, оставио Џон(к)о Каличевић (~1399 – 26. 5. 1457,⁴ и рођен и преминуо у Дубровнику). *Аутор* – који није ни могао претпоставити како ће се касније водити спорови око поријекла и националне припадности (већине) Дубровчана, припадности и одлика народног језика, као и око историје писма којим су примарно писали – те 1421. године је у *ондашњој* царинарници⁵ био јустисијар (тј.: правни референт, старалац за правне послове и питања).

На једној од празних страница *Царинској сѣаиуѣа* (иначе из 1277. године) забиљежени су први *познати* дубровачки ренесансни стихови. Поетски *залет* преданог полихистора *можда* је *ометен* службеничким пословима – и то да се *искра* више не појави. О овим, првим дубровачким стиховима из доба ренесансе настао је до сада врло мали број књижевноисторијских, културноисторијских и лингвистичких биљежака, махом краћих и успутних, а *дајих* или у склопу проучавања у вези са *ширим* рагузеолошким и сродним (културно)историјским темама, или у склопу повремених оглашавања по интернет-порталима, на ове и на сродне теме – биљежака понешто србистичких, и временом све (*про*)српскијих (в.: ARSIĆ 2021; BIJEIĆ 2021; BOJOVIĆ 1997; ISTO 2015²: 71, 72; ĐORĐEVIĆ 2011: 179–182; KLJAJIĆ 2023; PAVLOVIĆ 1964: 65; STIPČEVIĆ 2005; RADISAVLJEVIĆ 2015; ZABLAĆANSKI 2021), а понешто кроатистичких и (*про*)хрватских (в.: BULAJA 2020; DAMJANOVIĆ 2010; FRANGEŠ 1996; JELČIĆ 2004²: 22; ŠUNJIĆ 2005).

Посебно истичемо запис чешког слависте Константина Јиречека – једини из литературе настао на њемачком језику – иако је написан не изравно поводом Каличевића, овдје *претпостављеној* аутора, којем је дат мали простор, него у вези са архивским изучавањем живота и дјела Шишка Менчетића (JIREČEK 1897: 59, 61–62; в. и: BOJOVIĆ 1997: 109–111; као и: ĐORĐEVIĆ 2011: 179). Насупрот већине истраживача међу Србима и Хрватима, Јиречек је „autorstvo pripisao jednomu od preostale četverice justicijara”, што истиче једино Анкица Шуњић (2005). Јиречек је то устврдио анализиравши рукописе четири јустисијара, исписане у *Царинском сѣаиуѣа*, те је закључио да је Џон(к)о Каличевић исписао биљешке о појединим историјским личностима и збивањима са преласка из 14. у 15. вијек (краљу Босне

4 Датум в. у: ŠUNJIĆ 2005.

5 И. Арсић (2021: 6) и Н. Кљајић (2023: 219) пишу да је царинарница 1421. године била смјештена у палати Спонза. Ипак, Спонза је грађена вијек касније, од 1516. до 1520, по пројекту из 1513, а временом је мијењала намјене. На „prostoru današnje Sponze” прије је била „Velika carinarnica, koju dopuna Statuta iz 1296. godine navodi kao već postojeću općinsku zgradu. (...) Potreba za izgradnjom većeg (...) objekta bila je uvjetovana jakim razvitkom trgovine, u doba najsnažnijeg ekonomskog uspona Dubrovnika” ([ANONIM.] б. г).

Стефану Твртку Котроманићу, угарском краљу Жигмунду, итд.) (JIREŠEK 1897: 59, 61), а да су стихови, ипак, настали руком неког од осталих, непотписаних биљежника (JIREŠEK 1897: 61). Ми, ипак, одлучујемо бити *неуиџрални*: овдје се надаље и не служимо одређењем аутора, него синтагмом „први *йознаиџи* дубровачки ренесансни стихови”.

На шест вјекова од знаменитог *йоеџског зайиса* у царинској књизи, ма колико да је овај допринос поезији невелик, није било институционално организованог обиљежавања овог врло важног јубилеја, ни међу Србима, ни међу Хрватима: као да се, и у србистици и у кроатистици, барем што се већине истраживача тиче, сматра да је у претходним деценијама рагузеологије речено све битно о *йриџагносџи* Џ. Каличевића (или неког од других јустицијара) ком националном корпусу и о таквој *йриџагносџи* дубровачке књижевности.

У књижевностима ових *йросџора* било је и мало *йоеџских дијалога* са стиховима којима је *йочела* дубровачка књижевност на народном језику – ма колико стихови из 1421. нису *јединсџвени* у ренесанси, јер *ориџиналносџи* умјетника није *џада* имала *џолико* разликовних критеријума као *данас*. Хрватски књижевници нису се у књижевноумјетничком погледу *осврџали* на стихове који су обично приписивани Каличевићу, док су српски аутори то учинили три пута.

Милан Савић је, управо послје читања Јиречековог списка (в. BOJOVIĆ 1997: 111), пожелио допунити полустих „мних да сам”, а у дјелу *Из сџарога Дубровника*, из 1910. године (издавач *Славија*, из Новог Сада), на једноме мјесту у уводу налази се и његова стихована – полиметрична, са измјеном седмераца, шестераца и петераца дата – разиграна, морнарско-трубадурска *доџуна*, „према сопственом осећању”, са кроз пјесму помињањем дјевојака које његов лирски субјекат запажа по доласку на копно (ISTO: 111). Пјесма има 11 стихова, од чега су ту практично два пара катрена, гдје се у свакоме римују само парни стихови, те још три стиха у којима је рима нагомилана, будући да се у њима и поентира речена разиграност, као и неодлучност при избору дјевојака (за себе). При томе, поетички гледано, у складу са онима што ће те 1910, даље, и испјевати, М. Савић је сматрао – друкчије од свих осталих проучавалаца и писаца које су ови стихови и нешто више занимали – да су забиљежени ренесансни стихови били „плод ведрога тренутка у коме су уживали млади дубровачки племићи, певајући” их „уз пратњу инструмената” (ISTO: 111), а, надаље према Савићевом промишљању, „пошто је песма отпевана, један од властеле је почео да је записује” ISTO: 112).

Други књижевник у дијалогу са *йоеџским џексџом* из 1421. године јесте Љубомир Симовић, који је пјесму „Једног лета у Дубровнику” објавио 15. V 1964.⁶ на шестој страници београдских *Књижевних новина* (RN 1964: 6) које су тада уређивали Танасије Младеновић и Предраг Палавестра (в. ISTO: 12). Четврти, пети и шести стих Симовићеве пјесме јесу заправо *дирекџан циџаџи* почетних стихова ренесансе, док околни стихови полиметрични, али дужи, за разлику од оних Савићевих: тринаестерац, шеснаестерац, петнаестерац, а послје она три цитирана стиха из 15. вијека *иду* још једанаестерац и опет шеснаестерац – свеукупно девет неримованих стихова. Поетички сагледано, Љ. Симовић *не йоџуњава йразнине*, већ 6 З. Бојовић (1997: 112, ф. 6), и, за њом, Б. Ђорђевић (2011: 180, ф. 3), грешком биљеже да је пјесма изашла 15. IV 1964, умјесто 15. V 1964, како је исправно (в.: KN 1964: 1).

након цитираних *верса дубровачких* из 1421. поштује *зајонетку* те пјесме, тј. то да је она *одлучила* „да ништа више не каже” (наведено према: BOJOVIĆ 1997: 112), те из *јодатјака* и не *извлачи* више од онога што стихови изравно *нуде* (ISTO: 113).

У 2021. години, у којој се обиљежило шест вјекова од првог познатог поетског *шекста* у дубровачкој књижевности, појавила се, под насловом *Верси дубровачки у часи*, поетска збирка посвећена *дојаћају* из 1421, *славном* и за књижевност и за културну историју. Аутор *Верса...* је Жарко Б. Вељковић (Београд, 1976) – каткада, *реферишући се* и на Рим и на Рагузу, потписан још и *ламининовано*: Flaminus Belisarius ([ANONIM.] 2021: 77). Његов и јесте онај раније цитирани *слободни њревод* првог ренесансног *стиховања* (в.: VELJKOVIĆ 2021: 11). Није зазорно *завирити* у биографију, па *јримјејетити* да је Вељковић по струци класични филолог, по научним прекупацијама историчар језика, ономастичар, етимолог, нормативиста, епиграфичар, палеограф, генеалог ([ANONIM.] 2021),⁷ а да је он још, уза све претходно наведено, и мисаони пјесник (и раније је објављивао пјесме тематски-идејно највише такве).⁸ Збирка коју овдје *шумачимо*, у ренесансом полихисторски *надахнутом*, а ипак савременом *духу*, *сјаја* и научна интересовања њеног аутора: свестрани истраживач културе, језика и баштине, истовремено је *учени* пјесник, те тако он друштвене теме и двоструко *освјетљава*.

Ж. Б. Вељковић *не иде* за Симовићем, а Савићеву идеју *надилази*: аутор *Верса...* не оставља ништа *незавршено*, а Савићеву *јривијалну црпу*, са друге стране, мијења поетски и поетички богатим и вјештим, али и чињенично утемељеним, *јоејским јриказом* ренесансног живота.

Збирку Ж. Вељковића чини 60 *лирских минијатура*. Сваком слову српске азбуке *јријадају* по двије пјесме (в. ZABLAĆANSKI 2021: 75). Можда је та организација изабрана да се подцрта припадност дубровачке литературе српском национално-културном *корјусу*, те да се и асоцира на *анјику*: не само с обзиром на *јоријекло ћирилице*, него и на баштињење *анјике* у ренесанси. Словима од А до Ш започети семантички *носиоци* сваког дистиха у *Версима...* позиционирани су увијек као завршна ријеч у првом од два стиха.

Свака од 60 пјесама, редом дистиха, почиње недовршеним трећим стихом из ренесансе: „Кад дојдох на копно, мних да сам...”, у Вељковића курзивом истакнутим у односу на остали текст. Аутор додаје три слога у први стих *свој* дистиха, као и пун дванаестерац у другом стиху. Он је, што се тиче овог поетичког аспекта, пазио да све формално подреди *систему и обичају римовања* у дубровачкој књижевности: оно што треба да *дође* у првome дистиху да се римује са оним у четвртомe полустиху, а оно што би требало да стоји у првој половини другог стиха *минијатури* да се римује са „кад дојдох на копно” – тј. са првим полустихом сваке од појединачних *минијатура*. Тако је савремени поета смјело, а надахнуто, ушао у *дијалој* не само са једним вишеструко надареним дубровачким јустичијаром, него и, у културно-историјском погледу, са цијелом том епохом.

Вељковићеве риме нису све потпуно *чисте, јравилне*, какве преферирају

⁷ Вјероватно је парафразирани одјељак „О писцу”, дат на крају *Верса...*, написао сам Вељковић, али то у књизи није експлицитно наведено, те отуда ово одређење у литератури.

⁸ Ж. Б. Вељковић је прије *Верса...* објавио „књигу пре свега мисаоне поезије *Баладе над ја* (2016¹, 2016², 2017²⁺)” ([ANONIM.] 2021).

најстрожи теоретичари, али јесу свјеже, *иновативне*, необичне, *иолејне*, а и *изазовне*. Што се, пак, тиче одступања од норми дубровачке поезије, савремени пјесник се тек понегдје придржава *иroyиса* у вези са *иравилном* цезуром „после 3, 6. и 9. слога” (ВОЈОВИЋ 1997: 110).

Лирски субјекат Вељковићеве збирке, *иreyиocyтaвљени* ренесансни човјек, често појмове који се дају на реченим *кључним мјестима* упоређује са собом – један од важнијих принципа грађења ових стихова јесте и поређење. У неким ситуацијама, било да је за тим потреба *изнуиpа*, било да то *иpажи* метрика (или обоје уједно) – поређење *устиyиa* мјесто метафори, која након „Кад дојдох на копно, мних да сам” у наредна три слога слиједи или као једночлани израз или као дио конструкције чији се остатак са опкорачењем наводи у наредном стиху *минијaиyре*. Опкорачење није типично за ренесансну поезију, тако да у Вељковића, у једном *савременом дyхy*, проналазимо и одступања од очекиване метричке схеме.

Међутим, када пред лирским субјектом искрсне велика мука – тада се *укључује*, као један од *дражих* лирском субјекту, и принцип *контipасиa*: у смислу да се у тренуцима када се помисли да нема спаса ипак пронађе рјешење, или се оно сâмо појави уз Божју промисао, те је субјекат на крају ипак жив на обали. Те ситуације *осликавају* лирске *минијaиyре* као ове:

„Кад дојдох на койно, мних да сам кô вила, / кô њен лахор-стас, но споња дна ме спасла” /слово В, број 2/ (VELJKOVIĆ 2021: 19);

„Кад дојдох на койно, мних да сам као град / Светог Влаха: узнô с’ молитвом зла изнад!” /Г, 2/ (ISTO: 21);

„Кад дојдох на койно, мних да сам кô драгôн, / кој’ мôрjem би згаснô, ал’ спас бe му затон” /Д, 1/ (ISTO: 22);

„Кад дојдох на койно, мних да сам кô дрмун, / шт’ од олује ð’ праснô, ал’ стиша се Перун” /Д, 2/ (ISTO: 23);

„Кад дојдох на койно, мних да сам кô ђердан: / у стакло с’ распрснô, ал’ сјај стâ, роди Дан!” /Ђ, 1/ (ISTO: 24);

„Кад дојдох на койно, мних да сам кô ђуле: / плус у море, крај, но буре м’ издљунуле” /Ђ, 2/ (ISTO: 25);

„Кад дојдох на койно, мних да сам кô ексер / што прими Христос, но пòзлâти га свеђер!” /Е, 1/ (ISTO: 26).

„Кад дојдох на койно, мних да сам епитаф: / реч Сmрiи звечих празно, ал’ цикну Спаса Лаф!” /Е, 2/ (ISTO: 27);

„Кад дојдох на койно, мних да сам кô живот: / и тонућ жив, страсно – те м’ спасе Саваот!” /Ж, 1/ (ISTO: 28);

„Кад дојдох на койно, мних да сам кô жито, / што ј’ вихор талâснô, но је нeсломито!” /Ж, 2/ (ISTO: 29);

„Кад дојдох на койно, мних да сам кô зима / у марчу, и снег, но штукну пред сунцима!” /З, 1/ (ISTO: 30);

„Кад дојдох на койно, мних да сам кô игла / у пласту очајно, но Сређа м’ извúкла!” /И, 1/ (ISTO: 32);

„Кад дојдох на койно, мних да сам ‘lasciate / ogni speranza’, но Бог м’ избави пýте!” /Л, 1/ (ISTO: 38);

„*Кад дојдох на койно, мних да сам кô лијер: / драгој на груд стигнô, ипак. Такох Етер!*” /Л, 2/ (ISTO: 39);

„*Кад дојдох на койно, мних да сам кô љубав / сневаше ме спремно ј’ стигох спасен сав*” /Љ, 1/ (ISTO: 40);

„*Кад дојдох на койно, мних да сам кô маслац / у тави, нестајно – ал’ стâ Па-кла жалац!*” /М, 2/ (ISTO: 43);

„*Кад дојдох на койно, мних да сам кô њока / сôсом дављена, но спас – Жли-ца куварска*” /Њ, 2/ (ISTO: 47);

„*Кад дојдох на койно, мних да сам кô пунта, / што ј’ за лађе смрт, но о мен’ се разркта!*” /П, 2/ (ISTO: 51);

„*Кад дојдох на койно, мних да сам ћакула, / три дана па шлус, но ова преко-стала!*” /Ђ, 1/ (ISTO: 58);

„*Кад дојдох на койно, мних да сам скроз ћао, / пропах безнадежно; Анђел ме спасао!*” /Ђ, 2/ (ISTO: 59);

„*Кад дојдох на койно, мних да сам кô целов / љубљене, за спас, но збуди ме с чуна зов!*” /Џ, 1/ (ISTO: 66);

„*Кад дојдох на койно, мних да сам као чун, / што у вир би рупнô, но га ста Сут-Трипун*” /Ч, 2/ (ISTO: 69);

„*Кад дојдох на койно, мних да сам кô шкуре: / мал’ их оте мрак, но букну зрак Лауре!*” /Ш, 2/ (ISTO: 73).

Примјере можемо још низати, али и ово је, како сматрамо, довољно да се истакну важније особености Вељковићевог *йоеџској дијалоја* са надасве *инсири-шућом* традицијом, те да се, евентуално, и *йрокрчи љућ* за нека будућа *чиџања* ове збирке.

Аутор се, поетички *иледано*, потрудио да *йоеџски рјечник* збирке, ту им-PLICITНО донесен у *џкању* сваке пјесме, обухвати многе важније појмове који рецепијенте из овог доба могу лакше увести у разумијевање *свијеџа* ренесансе. Ти појмови кратак су, а садржајан, стихован преглед: историје јавног живота у ренесансном Дубровнику; поетичко-културних узора тога доба; одлика говора тих људи; дубровачких веза са околним, врло утицајним и подстицајним, културним и државним заједницама; религиозности; поштовања светаца заштитника; гастрономије; окренутости средине мору...

Тако у Вељковићевог *ренесансној човјека*, стихови *Версâ...*, не само цитирани, употпуњују и унутрашњу и спољашњу карактеризацију, те приказују: начела по којима је живио; дужности у јавном животу; оно што га је приватно занимало; књижевна дјела која је читао; његово познавање историје и културе; степен његове религиозности; степен привржености крају и роду; навике које је имао... Као да можемо и ликовно, кроз извјестан циклус, представити *ондашњеџ* човјека: барем онаквог какав је *гаџ* у Вељковићевој *визури*, која има и чврсту подлогу у документима.

Дух џоџ времена, времена у ком се посебно огледала и вишеструка повезаност Дубровника са италијанским крајевима, *исџакнуџ* је, *йредсџављен* и преплитањем архаизама, дубровачких локализама у оквиру којих су и народни изрази *измијешани* са романизмима и са далматороманским изразима – али и у ријечима уобичајенијима *данас*, помоћу којих Вељковић *осавременује* поетски израз, јер оне

означавају појмове за које је некад било и других назива (*иїла* (/И, 1/, VELJKOVIĆ 2021: 32), *маслац* (/М, 2/, ISTO: 43), *їава* (/М, 2/, ISTO), *њоке* (/Њ, 2/, ISTO: 47), *ексер* (/Е, 1/, ISTO: 26), *ђерган* (/Ђ, 1/, ISTO: 24). У пјесмама, дакле, налазимо ове романизме и далмајороманизме: *Суїї-Триїун* („Св. Трифун”: /Ч, 2/, ISTO: 69), *свеђер* („стално”: /Е, 1/, ISTO: 26), *драїон* („змај”: /Д, 1/, ISTO: 22), *сїоња* („грета брода”: /В, 2/, ISTO: 19), *ленїер* („сидро”: /С, 2/, ISTO: 55), *шкуре* („прозорска окна”: /Ш, 2/, ISTO: 73), *їунїа* („рт”: /П, 2/, ISTO: 51), *дрмун* („шума”: /Д, 2/, ISTO: 23; /С, 1/, ISTO: 54), *марч* („март”: /З, 1/, ISTO: 30), *ћакула* („глас”; у *Версима...* (/Ђ, 1/, ISTO: 58), и то у *конїексїу*: неprovјерено *їоворкање* да је неко нестао у таласима, како је већ *їрошлосїї*). Налазимо у пјесмама и понеки италијански (често књишки) израз, као „(...) lasciate / ogni speranza” (/Л, 1/, ISTO: 38) – „ко уђе нек се кани сваке наде”, не случајно дио цитата из Дантеовога *Пакла*, што у овоме контексту пристаје; као и латинизам *ћао*, у колоквијалном говору одвећ *исцїрїљен* (/Ђ, 2/, ISTO: 59).

Мање познате ријечи сам Вељковић појашњава у фуснотама. Лексичко благо, које и научно занима савременог поету, а које потиче са истуреног и заборављаног српског говорног подручја какво је дубровачко, дато је у *широком луку*: 1. због поближег представљања *їолихисїїихорскої духа* једне временски удаљене епохе; 2. због тога да се људи *нашеї доба* подсјете неких израза већ препуштених прошлости; 3. да се не изгуби из вида да нам предиио Дубровника није ни у ком смислу толико *далек* колико мисле појединци, мада и њих и *сада* има много.

У ситуацијама када је лирски субјекат мислио да се неће извући из животних бура наводи се и да се у невољи, можда некада заборави на помоћ, на спас од Бога, али да Бог никога не оставља, не заборавља. У неким пјесмама постоји и један *їоїлед* више ренесансни неголи они пређашњи: у њима се прославља од Бога подарен наставак живота (у њима налазимо и експлицитно спомињање наставак *земаљскоїа* и имплицитно истицање *вјечноїа животиїа*).

У Вељковићевим стиховима налазимо и изравно спомињање Бога (/Л, 1/, ISTO: 38; /Њ, 1/, ISTO: 45), а и *меїафоричне* изразе за Бога (*Сїас* (/М, 1/, ISTO: 42), *Сїаса Лаф* (/Е, 2/, ISTO: 27), *Срећа* (/И, 1/, ISTO: 32; /Н, 2/, ISTO: 45), *Троїица* (/К, 2/, ISTO: 37), *Жлица куварска* (/Њ, 2/, ISTO: 47)), као и *аїїрибуїи* које Му религије *їридају* (*Хрисїїос* (/Г, 1/, ISTO: 20; /Е, 1/, ISTO: 26), *Саваоїї* (/Ж, 1/, ISTO: 28)). Исус Христос се спомиње у оним стиховима у којима се лирски субјект пореди са ексером забијеним у Христово *їиїјело* (VELJKOVIĆ 2021: 26), а и индиректно: на мјестима гдје се спомињу *Алфа* (ISTO: 15; А, 2) и *Омеїа* (ISTO: 49; О, 2), као *аїїрибуїи* Христови. Ексер асоцира и на то да је Исус *їодиїегио смрїї*. И ово су показатељи религиозности коју у *ренесансної човјека* хоће да назначи Вељковић.

Запажено је и *ђе, їаїиїна* средњовјековних списа – и то у облику *дѣ* (ISTO: 22; Д, 1), који је *ослобођен* од било које *реїионал(изова)не* замјене *јаїиїа*, те тако *слободнији* за изговор како одговара свакој од регија у којима припадници српског националног корпуса живе.

Налазимо и вишезначан, у основним значењима противрјечан, архаизам *сїаїиї* (*їочетїи нешїїо, зауставиїиї; а и їостїаїиї и їочетїи несїајаїиї*) (ISTO: 17 /Б, 2/; ISTO: 24 /Ђ, 1/; ISTO: 35 /Ј, 2/; ISTO: 37 /К, 2/; ISTO: 43 /М, 2/; ISTO: 44 /Н, 1/; ISTO: 54 /С, 1/; ISTO: 61 /Х, 1/; ISTO: 68 /Ч, 1/; ISTO: 69 /Ч, 2/) – који је тако двостру-

ки енантиосем.

Преко фонда ријечи и њиховог *усишховљења* можемо представити шта Вељковић сматра битнијим *елементима* за употпуњење *приказа* како би требало да изгледа *прототипични* ренесансној човјека.

Ондашњу религиозност Вељковић подцртава и у пјесмама у којима се спомињу Св. Власије и Св. Трифун – тј., по *дубровачки* и по *јриморски*, Св. Влахо и Сут-Трипун – свеци којима је лирски субјекат веома захвалан. Св. Влахо је и *заштитник* Дубровника, а и дио његових мошти чува се у Рагузи. Сут-Трипун је *заштитник* Котора, али ни у Дубровнику није изостајало помињање овога светитеља – између осталог, и због *мијешане* поријекла дубровачког становништва, и стога што су два града, као *тад* водећи *јриморски* центри, били ривали.

У Вељковићевог *ренесансној човјека*, Град Светога Влаха јесте град који се издигао изнад свих зала /Г, 2/ (VELJKOVIĆ 2021: 21). У једној другој пјесми /Р, 1/ (ISTO: 52) подсећа се и на његов симбол, дрдо Срђ, које Дубровник *најкриљује* као да га штити. Срђ у Вељковића има и *ајридути* „српски”. Ренесанса јесте *пријетодне* дубровачке историје, као и *зора* његове поезије, а подсетимо се да се још у *сушон* дубровачког српства, самим почетком 20. вијека, *српство* Срба католика брани и прославља, рецимо, и у часопису *Срђ*, прво под уредништвом слависте и новинара Антуна Фабриса, а потом, након његове смрти, и историчара и архивског радника Антонија Вучетића. Али, није само ренесанса *сада* далека, него се чини како су и године од 1902. до 1908, године излажења *Срђа*, временом *све удаљеније*. Да се не заборава *истина* – треба и *још*ских *дијалога* са Рагузом, а посебно треба што више србистичких научних радова и научних аргумената и у вези са *тадашњим* и у вези са *каснијим* и *данашњим* стањем.

Претпостављени дубровачки *ренесансни човјек* је приказан и као неко ко цијени дубровачку гастрономију: и ње се тај лирски субјекат присјећа, и у врло тешким тренуцима. Није нам све приказано, па покушајмо и мотивски *доунијети*: можда би уз помињање њоке, сосове, маслаце, те храну *на жлицу*, ишло и вино из неке од родних италијанских покрајина (KLJAJIĆ 2023: 220), које су притом биле и културно-политички претенденти и на градове Далмације.

И литература која је највише занимала *ондашње* човјека, и чији су неки аспекти, често и до крајњих граница, опонашани у (ренесансном) Дубровнику (BOJOVIĆ 2015²: 76, 77, 82), јесте италијанска, а највише су се штовали Данте и Петрарка. Вељковић се и на то *осврће* експлицитно, пошто се књижевни узор на скоро свакој страници *Верса дубровачки у славу*. и *јровлаче* имплицитно. Већ смо дали цитат из *Пакла*. У *Версима...* је, пак, Петраркина Лаура мотив четвртога полустиха 60. пјесме: ту се наводи да се сунце након олује указало тако као да лирског субјекта обасја лик Лауре (/Ш, 2/: VELJKOVIĆ 2021: 73).

Надаље, љубав је обрађена у пјесмама /Л, 2/ (ISTO: 39), /Љ, 1/ (ISTO: 40) и /Ц, 1/ (ISTO: 66). У стиховима из 1421. није се ни стигло до приче о љубави, те овдје, из *искуства* са читањем ренесансне поезије, само претпостављамо да се на неки начин могло говорити и о њој. Ипак, Вељковић ни тај мотив, у мање стихова, не пропушта поменути, па макар то коме личило на Ујевићево *вишешто* *јур* *јозно*. Зато у Вељковића и постоје ренесанси налик: љиљан (*лијер*) који је „драгој на груд

стигнô”, па *Ейџер*, дотицање висина уз љубав, затим драга која *субјектѝа* „сневаше (...) спремно”, као и пољупци „љубљене, за спас”. Тако је у *Версима...* обухваћено и низ *оѝишѝих мјѝѝѝа* ренесансне поезије.

У цјелини, збирка Ж. Б. Вељковића, филолога и савременог поете, занимљива је и *необична* по садржају, по језику, по стилу. Аутор је и познавање *научне материје* приказао у *поетскоме тексту*, у каквом се обично *више израже емоције* – које, (и)пак, не изостају ни у овог мисаоног пјесника. Књижевно дјело које смо представили у претходним пасусима настало је уз шест вјекова од првих (за сада) сачуваних дубровачких стихова на српскоме језику и на ћирилици, као поетски *гигант* са *освићом* једне велике поезије са једнога географско-историјско-културнога простора који све мање многи наши савременици доживљавају чак и као некадашњи дио српског културног, историјског, духовног и језичког простора.

Нека пјесничка збирка *Верси дубровачки у славу* буде и подстрек рецепијентима да више истражују о историји и о културној историји Дубровника, затим о његовом односу према остатку српског националног корпуса, као и о односу према просторима географски и културно блиским Дубровнику, тј. оним просторима на којима је ренесанса *одистински* и *живјела*. Књижевник и лингвиста Жарко Б. Вељковић додатно нам је приближио *стиари Дубровник* и његову културу. Мада тумачено дјело није прво настало у *дијалоју* са дубровачком културом, ни први *дијалој* с њеним првим знаним ренесансним стиховима – захваљујући *Версима...*, дубровачке *дубине* и *ширине*, нисмо упознавали *само* кроз историјске, књижевноисторијске, културолошке и лингвистичке списе. *Верси...* су ренесансни Дубровник приближили и *йоејски*, више неголи *дијалози* М. Савића и Љ. Симовића. Желимо да се у овоме погледу *видици йрошире* и другим рецепијентима, а да за критику највичнији напишу још који текст о *Версима дубровачким...*, да збирка још добије на књижевном, културноисторијском и књижевноисторијском значају.

Ций̄ирана лий̄ерай̄ура

- [ANONIM.] 2021: [Anonim.]. „O piscu”. U: Žarko B. Veljković / Flaminus Belisarius. *Versi dubrovački u slavu*. Ruma: *Srpska knjiga M*, 2021, стр. 77. [orig.] [АНОНИМ.], „О писцу”. У: Жарко Б. Вељковић / Flaminus Belisarius. *Верси дубровачки у славу*. Рума: *Српска књига М*, 2021, стр. 77.
- [ANONIM.] b. g: [Anonim.]. „Palača Sponza”. Dubrovnik: *Državni arhiv u Dubrovniku*, b. g. <https://dad.hr/palaca-sponza-2/>. 2. 12. 2023.
- ARSIĆ 2021: Arsić, Irena. „Uvodno slovo”. U: Žarko B. Veljković / Flaminus Belisarius. *Versi dubrovački u slavu*. Ruma: *Srpska knjiga M*, 2021, str. 5–8. [orig.] Арсић, Ирена. „Уводно слово”. У: Жарко Б. Вељковић / Flaminus Belisarius. *Верси дубровачки у славу*. Рума: *Српска књига М*, 2021, стр. 5–8.
- BIJELIĆ 2021: Bijelić, Milica. „*** [Izvod iz recenzije]”. U: Žarko B. Veljković / Flaminus Belisarius. *Versi dubrovački u slavu*. Ruma: *Srpska knjiga M*, 2021, str. 74. [orig.] Бијелић, Милица. „*** [Извод из рецензије]”. У: Жарко Б. Вељковић / Flaminus Belisarius. *Верси дубровачки у славу*. Рума: *Српска књига М*, 2021, стр. 74.
- BOJOVIĆ 1997: Bojović, Zlata. „Najstariji dubrovački renesansni, ćirilski stihovi u pesmama Milana Savića i Ljubomira Simovića”. U: Miodrag Maticki (ur.). *Iz književnosti. Poetika – kritika – istorija: zbornik radova u čast akademika Predraga Palavestre*. Beograd: *Instit-*

- tut za književnost i umetnost*, 1997, str. 109–114. [orig.] Бојовић, Злата. „Најстарији дубровачки ренесансни, ћирилички стихови у песмама Милана Савића и Љубомира Симовића”. У: Миодраг Матицки (ур.). *Из књижевности. Поетика – критика – историја: зборник радова у част академика Предрага Палавестре*. Београд: Институт за књижевност и уметност, 1997, стр. 109–114.
- BOJOVIĆ 2015²: Bojović, Zlata. *Istorija dubrovačke književnosti*. Beograd: Srpska književna zadruka, 2015. [orig.] Бојовић, Злата. *Историја дубровачке књижевности*. Београд: Српска књижевна задруга, 2015.
- BULAJA 2020: Bulaja, Zvonimir. „Najstariji sačuvani hrvatski umjetnički stihovi”. U: Ljerka Čulina i Robert Majetić (glavni i odgovorni urednici portala), *E-lektire*. 16. 9. 2020. Zagreb: Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET. <https://lektire.skole.hr/zanimljivosti/najstariji-sacuvani-hrvatski-umjetnicki-stihovi/>. 1. 12. 2023.
- DAMJANOVIĆ 2010: Damjanović, Stjepan. „Hrvatski srednjovjekovni tekstovi: tri pisma i tri jezika”. U: *Zagrebačka slavistička škola*. 7. 10. 2010. Krešimir Mićanović (voditelj 2009–2012). Zagreb: *Zagrebačka slavistička škola Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*. <https://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1784&naslov=hrvatski-srednjovjekovni-tekstovi-tri-pisma-i-tri-jezika>. 2. 12. 2023.
- DERETIĆ 2007⁴: Deretić, Jovan. *Istorija srpske književnosti*. Beograd: Sezam book. 2007⁴. [orig.] Деретић, Јован. *Историја српске књижевности*. Београд: Sezam book. 2007⁴.
- ĐORĐEVIĆ 2011: Đorđević, Bojan. „Da li je moguće završiti pesmu”. U: Aleksandar Jovanović, Svetlana Šeatović Dimitrijević (ur.). *Nauka o književnosti – Poetička istraživanja*, knj. 13. *Pesničke vertikale Ljubomira Simovića*. Beograd – Trebinje: Institut za književnost i umetnost: Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu – Dučićeve večeri poezije, str. 179–187. <http://www.ikum.org.rs/files/biblioteka/knjiga13.pdf>. 2. 12. 2023. [orig.] Ђорђевић, Бојан. „Да ли је могуће завршити песму”. У: Александар Јовановић, Светлана Шеатовић Димитријевић (ур.). *Наука о књижевности – Поетичка истраживања, књ. 13. Песничке вертикале Љубомира Симовића*. Београд – Требиње: Институт за књижевност и уметност: Учитељски факултет Универзитета у Београду – Дуцићеве вечери поезије, стр. 179–187. <http://www.ikum.org.rs/files/biblioteka/knjiga13.pdf>. 2. 12. 2023.
- FRANGEŠ 1996: Frangeš, Ivo. „Dante, Kalićević, Marulić”. U: Branko Jozić i Luka Marković (ur.), *Colloquia Maruliana*, 5. Split: Književni krug Split – Marulianum, centar za proučavanje Marka Marulića i njegova humanističkoga kruga, str. 129–130. <https://hrcak.srce.hr/clinak/14954>. 1. 12. 2023.
- GRUJIĆ R. 2002²: Grujić, Radoslav M. „Srpski jezik i srpsko pismo”. U: *Srbi i njihov jezik. Hrestomatija*. Petar Milosavljević (ur.). Beograd: Trebnik, 2002², str. 409–429. [orig.] Грујић, Радослав М. „Српски језик и српско писмо”. У: *Срби и њихов језик. Хрестоматија*. Петар Милосављевић (ур.). Београд: Требник, 2002², стр. 409–429.
- GRUJIĆ Ž. 2023: Grujić, Željko. *Vijek i po srpskog političkog mazohizma. Od racionalističkog prosvjetiteljstva ka jugoslovenstvu, Jugoslaviji i propasti*. Pale: Narodna biblioteka Pale, 2023. [orig.] Грујић, Жељко. *Вијек и по српског политичког мазохизма. Од рационалистичког просвјетитељства ка југословенству, Југославији и пропастима*. Пале: Народна библиотека Пале, 2023.
- JIREČEK 1897: Jireček, Const[antin]. „Der ragusanische Dichter Šiško Menčetić (geb. 1457, +

- 1527)". U: Vatroslav Jagić (Hg.). *Archiv für slavische Philologie*, 19. Berlin: Weidmannsche Buchhandlung, 1897, S. 22–89. <https://ia800908.us.archive.org/2/items/archivfrslavis19berluoft/archivfrslavis19berluoft.pdf>. 5. 12. 2023.
- JELČIĆ 2004²: Jelčić, Dubravko. *Povijest hrvatske književnosti. Tisućljeće od Bašćanske ploče do postmoderne*. Drugo, znatno prošireno izdanje. Zagreb: Naklada „Pavičić”, 2004.
- KLJAJIĆ 2023: Kljajić, Nataša. „Metamorfoze jednog dubrovačkog carinika”. U: Nikola Marojević (gl. i odg. ur.). *Srpska baština*, VIII/2. Nikšić: Institut za srpsku kulturu, 2023, str. 219–221. [orig.] Кљајић, Наташа. „Метаморфозе једног дубровачког цариника“. У: Никола Маројевић (гл. и одг. ур.). *Српска баштина*, VIII/2. Никшић: Институт за српску културу, 2023, стр. 219–221.
- KN 1964: *Književne novine. List za književnost, umetnost i društvena pitanja*. Direktor i odgovorni urednik: Tanasije Mladenović, urednik: Predrag Palavestra (od 1961. do 1968. godine). Godina XVI. Broj 2283. Beograd: *Književne novine*. 15. V 1964, str. 1–12. <https://pretraziva.rs/show/knjizevne-novine--1964-05-15.pdf>. 20. 6. 2024.
- KOSTIĆ 1975: Kostić, Lazo M. *Nasilno prisvajanje dubrovačke kulture. Kulturno-istorijska i etnološka studija*. Melburn: Privatno izdanje, 1975. [orig.] Костић, Лазо М. *Насилно присвајање дубровачке културе. Културно-историјска и етнологишка студија*. Мелбурн: Приватно издање, 1975.
- KOVAČEVIĆ 2015a: Kovačević Miloš. „Deretićeve dileme oko statusa dubrovačke književnosti”. U: *Srpski jezik između lingvistike i politike*. Banja Luka: DNSJK. 214–229. [orig.] Ковачевић Милош. „Деретићеве дилеме око статуса дубровачке књижевности“. У: *Српски језик између лингвистике и политике*. Бања Лука: ДНСЈК. 214–229.
- KOVAČEVIĆ 2015b: Kovačević Miloš. „Austrougarske zabrane srpskog jezika i ćirilice”. U: *Srpski jezik između lingvistike i politike*. Banja Luka: DNSJK. 214–229. [orig.] Ковачевић Милош. „Аустроугарске забране српског језика и ћирилице“. У: *Српски језик између лингвистике и политике*. Бања Лука: ДНСЈК. 245–259.
- MAROJEVIĆ 2013: Marojević, Radmilo. „Srpski jezik, pismo i narodnost u kulturno-istorijskom i lingvističkom kontekstu”. U: Duško Pevulja (prir.), *Obnova srbistike (hrestomatija)*. Banja Luka: Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, 2013, str. 26–44. [orig.] Маројевић, Радмило. „Српски језик, писмо и народност у културно-историјском и лингвистичком контексту“. У: Душко Певуља (прир.), *Обнова србистике (хрестоматија)*. Бања Лука: Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, 2013, стр. 26–44.
- MILOSAVLJEVIĆ 2013: Milosavljević, Petar. „Obnova svesti o srpskoj jezičkoj zajednici”. U: Duško Pevulja (prir.), *Obnova srbistike (hrestomatija)*. Banja Luka: Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, 2013, str. 58–78. [orig.] Милосављевић, Петар. „Обнова свести о српској језичкој заједници“. У: Душко Певуља (прир.), *Обнова србистике (хрестоматија)*. Бања Лука: Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, 2013, стр. 58–78.
- MILOSAVLJEVIĆ 2020: Milosavljević, Petar. *Srbistika i dubrovačka književnost*. Beograd – Gračanica – Banja Luka: Matica srpska u Dubrovniku: Miroslav – Logos – Centar za srpske studije, 2020. [orig.] Милосављевић, Петар. *Србистика и дубровачка књижевност*. Београд – Грачаница – Бања Лука: Матица српска у Дубровнику: Мирослав – Логос – Центар за српске студије, 2020.

- PAVLOVIĆ 1964: Pavlović, Dragoljub. „Dubrovačka lirika”. U: *Iz naše starije književnosti. Studije i članci*. Sarajevo: Svjetlost, 1964, str. 62–73.
- RADISAVLJEVIĆ 2015: Radisavljević, Z[oran Hr.]. „Srpski jezik se umnožava deljenjem”. U: Marko Albunović (v. d. glavnog i odgovornog urednika), *Politika: elektronsko izdanje*. 23. 4. 2015. godine. Beograd: *Politika novine i magazini*. <https://www.politika.rs/sr/clanak/325567/Kultura/Srpski-jezik-se-umnozava-deljenjem>. 1. 12. 2023.
- STIPČEVIĆ 2005: Stipčević, Svetlana. „Fenomen Dubrovačke republike” (Intervjuisala Gordana Popović). 11. 4. 2005. U: Aleksandar Drakulić (urednik portala), *Knjizara.com (on-line prodaja)*. Beograd: MC Most. <https://www.knjizara.com/Dubrovacke-studije-Svetlana-Stipcevic-102510>. 2. 12. 2023.
- ŠUNJIĆ 2005: Šunjić, Ankica. „Kaličević, Junije”. U: Trpimir Macan (glavni i odgovorni urednik toma 6), *Hrvatski biografski leksikon. Tom 6. I – Kal. Elektronsko izdanje*. Zagreb: *Leksikografski zavod Miroslav Krleža*, <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9458>. 2. 12. 2023.
- ZABLAĆANSKI 2021: Zablaćanski, Anđelko. „*** [Izvod iz recenzije]”. U: Žarko B. Veljković / Flaminus Belisarius. *Versi dubrovački u slavu*. Ruma: *Srpska knjiga M*, 2021, str. 75–76. [orig.] Заблаћански, Анђелко. „*** [Извод из рецензије]”. У: Жарко Б. Вељковић / Flaminus Belisarius, *Верси дубровачки у славу*. Рума: *Српска књига М*, 2021, стр. 75–76.
- VUK 2002²: Karadžić, Vuk Stefanović. „Srbi svi i svuda”. U: *Srbi i njihov jezik. Hrestomatija*. Petar Milosavljević (ur.). Beograd: Trebnik, 2002², str. 129–146. [orig.] Караџић, Вук Стефановић. „Срби сви и свуда”. У: *Срби и њихов језик. Хрестоматија*. Петар Милосављевић (ур.). Београд: Требник, 2002², стр. 129–146.

Извор

- VELJKOVIĆ 2021: Žarko B. Veljković / Flaminus Belisarius, *Versi dubrovački u slavu*. Ruma: *Srpska knjiga M*, 2021, str. 9–73. [orig.] Жарко Б. Вељковић / Flaminus Belisarius, *Верси дубровачки у славу*. Рума: *Српска књига М*, 2021, стр. 9–73.

Boris A. Đorem

ŽARKO B. VELJKOVIĆ'S POETIC DIALOGUE WITH FIRST (KNOWN) RENAISSANCE VERSES IN DUBROVNIK LITERATURE

Summary

In this paper, we presented the poetic peculiarities of the poetry collection *Verses in glory of Dubrovnik*, by contemporary Serbian author Žarko B. Veljković (Latinized form: *Flaminus Belisarius*) – classical philologist, onomasticist, language historian, etymologist, and at the same time a reflective poet – but also the cultural and social peculiarities, because they are in *subtext* of that poetic work. This book was published in 2021, in the same year when six centuries were marked since the first (known) Cyrillic verses of the Dubrovnik literature of the Serbian language area. Veljković's book is a *poetic dialogue* with that Renaissance verses.

We also presented the cultural and social features of the Renaissance, as much as we needed to understand both: that Renaissance verses and Veljković's book, and then commented on the poetic peculiarities of verses from Dubrovnik. After that, we brought those Renaissance verses into relation with *our* era and with the Veljković's poetry, and then we analyzed his poetry

collection and the creative biography of the author of *Verses*.

Veljković's *work* isn't the first *poetic dialogue* with first today-known verses from Renaissance Dubrovnik, but it's certainly the most comprehensive, the most noted, and the most commented by critics. The *Verses*... deserve a separate analysis, not only because it's the only *work* – critical-scientific or artistic – published in the year of the six-century jubilee, nor, due to the fact that this is the most extensive *poetic dialogue* with that *lirycal record*, which we tried to justify in paper.

Keywords: *Verses in glory of Dubrovnik*, contemporary Serbian poetry, poetic dialogue, Dubrovnik literature, Žarko B. Veljković, cultural history